

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 16 februari 2023

Mål nr

Ö 1026-22

PARTER

Klagande

LH

Motpart

CC

SAKEN

Rättegångskostnader

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2022-01-28 i mål ÖÄ 12474-21

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut och förpliktar CC att ersätta LH för hans rättegångskostnad i tingsrätten med 15 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för tingsrättens slutliga beslut.

Dok.Id 248792

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

Högsta domstolen avslår LHs yrkande om ersättning för rättegångskostnader i hovrätten och Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

LH har yrkat att Högsta domstolen ska förplikta CC att ersätta honom för hans rättegångskostnader i tingsrätten, hovrätten och Högsta domstolen.

CC har motsatt sig LHs yrkande.

SKÄL

Bakgrund

1. Medan det pågick ett mål om äktenskapsskillnad i Spanien mellan parterna ansökte den ena parten, CC, i tingsrätten om att viss egendom som hon menade tillhörde LH skulle sättas under särskild förvaltning enligt 9 kap. 8 § äktenskapsbalken. LH yrkade i första hand att ansökan skulle avvisas under åberopande av att svensk domstol saknade domsrätt. I andra hand var hans inställning att ansökan skulle avslås och han gjorde gällande dels att han inte ägde den aktuella egendomen, dels att spansk lag var tillämplig i ärendet.
2. CC återkallade därefter sin ansökan. LH yrkade då ersättning för sin rättegångskostnad med 46 000 kr. Beloppet avsåg ersättning för eget arbete bestående i bl.a. granskning av ansökan, rättsutredning avseende vissa frågor i ärendet och upprättande av svarsskrift. CC vitsordade, om ersättning för rättegångskostnad över huvud taget skulle utgå för LHs eget arbete, ett belopp om 5 000 kr som skälig ersättning för rättegångskostnad i tingsrätten.
3. Tingsrätten skrev av ärendet och avslög LHs yrkande om ersättning för rättegångskostnad och anförde att domstolsärendet inte var av sådan beskaffenhet att det fanns förutsättningar att tillämpa bestämmelserna om rättegångskostnad i 18 kap. rättegångsbalken.

4. Hovrätten har avslagit LHs yrkande om ersättning för rättegångskostnad på den grunden att det inte visats att han haft några faktiska kostnader för sitt arbete i tingsrätten.

5. LH har i hovrätten och Högsta domstolen yrkat ersättning för eget arbete med 3 000 kr respektive 5 000 kr.

Frågorna i Högsta domstolen

6. Målet i Högsta domstolen gäller en parts rätt till ersättning för rättegångskostnad för eget arbete.

Den rättsliga regleringen

Ersättning för rättegångskostnad i domstolsärenden

7. I 32 § lagen (1996:242) om domstolsärenden anges att domstolen, i ett ärende där enskilda är motparter till varandra, med tillämpning av 18 kap. rättegångsbalken får förplikta den ena parten att ersätta den andra partens kostnader i ärendet. För att en tillämpning av 18 kap. rättegångsbalken ska komma i fråga förutsätts som huvudregel att det har förekommit en intressemotsättning mellan parterna som föranlett en handläggning i domstol enligt samma principer som gäller för tvistemål (jfr ”Kostnaderna i godmansärendet” NJA 1979 s. 164).

Ersättning för rättegångskostnad enligt 18 kap. rättegångsbalken

8. Om ett mål skrivs av efter att en part har återkallat sin talan ska han eller hon enligt 18 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken som huvudregel ersätta motpartens rättegångskostnad.

9. Enligt 18 kap. 8 § första stycket rättegångsbalken ska ersättning för rättegångskostnad fullt motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud eller biträde, såvitt kostnaden

skäligen varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt. Enligt samma lagrum ska ersättning också utgå för partens arbete och tidsspillan i anledning av rättegången.

10. Vid bestämmandet av ersättning för rättegångskostnad gäller som en allmän utgångspunkt att det är partens verkliga kostnader som ska ersättas.

11. I de fall då parten har anlitat ett ombud är det alltså den faktiska kostnaden för ombudet som ska ersättas, förutsatt att den bedöms skäligen påkallad för tillvaratagande av partens rätt.

12. Ersättning för eget arbete kan avse såväl arbete som utförts av parten själv som arbete som utförts exempelvis av anställda hos parten.

13. I rättspraxis har en juridisk person som låtit en anställd jurist utföra arbete i målet fått rätt till ersättning för juristens arbete. Ersättningen har då bestämts med utgångspunkt i vad en måttlig kostnad för ett externt ombud skulle ha utgjort. (Se ”Bilstugan” NJA 2009 s. 441, jfr även ”Porsi kraftstation” NJA 1991 s. 28 där en myndighet ansågs ha rätt till ersättning för arbete som anställda tjänstemän hade utfört.)

14. Om däremot en fysisk person är part i en tvist som privatperson och utför eget arbete uppstår det sällan några faktiska kostnader på grund av det egna arbetet. I vissa fall kan parten visserligen förlora arbetsförtjänst, men den ersätts i så fall som tidsspillan (jfr SOU 1938:44 s. 238). De principer som har utvecklats för bestämmande av ersättning för en juridisk persons eget arbete kan inte utan vidare tillämpas när det gäller en fysisk person som inte har några anställda. Som bestämmelsen i 18 kap. 8 § andra meningen rättegångsbalken är formulerad måste det dock även för fysiska personer som utgångspunkt finnas en rätt till ersättning för eget arbete. För en sådan tolkning av bestämmelsen talar också att det annars skulle uppkomma omotiverade skillnader mellan fysiska och juridiska personer samt mellan de

fall då en fysisk person väljer att föra sin egen talan och då han eller hon anlitar ett ombud.

15. Allt som en part utför med anledning av en rättegång kan emellertid inte betraktas som ersättningsgillt arbete. En viss restriktivitet bör därför prägla bedömningen av när ersättning kan utgå till en fysisk person för eget arbete. Det gäller i synnerhet när ett ombud har anlåtats för att föra partens talan. Utgångspunkten är då att det är ombudet och inte parten själv som ska utföra det arbete som behövs för tillvaratagandet av partens rätt. I vissa fall när partens arbete avser något annat än det arbete som ombudet har utfört och arbetet har varit skäligen påkallat för att ta till vara partens rätt kan det dock ersättas vid sidan av ombudsarvodet.

16. I avsaknad av fasta hållpunkter för att beräkna det som ska ersättas när en fysisk person utför arbete i målet får det i regel göras en försiktig bedömning av vad som utgör skäligen ersättning. Av vikt är då bl.a. målets beskaffenhet och omfattning, dess betydelse för parten i ekonomiskt eller annat hänseende samt det sätt på vilket talan har utförts.

Bedömningen i detta fall

17. Det finns förutsättningar att i målet tillämpa 18 kap. rättegångsbalken (jfr p. 7). Vidare är CC enligt 18 kap. 5 § andra stycket skyldig att ersätta LH för hans rättegångskostnad i tingsrätten (jfr p. 8).

18. LH har inte företrätts av något ombud. Hans arbete har i huvudsak bestått av att han granskat ansökan, gjort en rättsutredning avseende vissa frågor och upprättat en svarsskrift. Målet har inte varit helt okomplicerat till sin karaktär. I svarsskriften har han redovisat omständigheter av betydelse för målets prövning och fört fram rättsligt relevanta argument för sin ståndpunkt. Han bör mot denna bakgrund ersättas för sitt eget arbete med ett belopp som skäligen bestäms till 15 000 kr.

19. LH har vunnit framgång i Högsta domstolen på så sätt att han har tillerkänts ersättning för rättegångskostnad i tingsrätten. Han har emellertid tillerkänts ett betydligt lägre belopp än vad han har begärt. Det finns därmed skäl för kvittning, vilket i detta fall gör att han inte kan få ersättning för sina rättegångskostnader i hovrätten och Högsta domstolen.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Agneta Bäcklund (skiljaktig), Petter Asp (referent, skiljaktig), Johan Danelius och Christine Lager
Föredragande har varit justitiesekreteraren Axel Johnsson

SKILJAKTIG MENING

Justitieråden Agneta Bäcklund och Petter Asp är skiljaktiga och fastställer hovrättens beslut. De anför följande.

Enligt vår mening bör skälen från och med punkt 9 ha följande lydelse.

9. Enligt 18 kap. 8 § första stycket rättegångsbalken ska ersättning för rättegångskostnad fullt motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud eller biträde, såvitt kostnaden skäligen varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt. Enligt andra meningen i samma lagrum ska ersättning också utgå för partens arbete och tidsspillan i anledning av rättegången. Ersättningen kan avse såväl arbete som utförts av parten själv som arbete som utförts av bl.a. partens anställda.

10. Andra meningen i 18 kap. 8 § rättegångsbalken måste läsas i sitt sammanhang, med hänsyn tagen till bl.a. att hela 18 kap. handlar om ersättning för rättegångskostnader. Av såväl förarbetsuttalanden som praxis och litteratur följer att det som utgångspunkt är partens verkliga kostnader som ska ersättas (jfr bl.a. SOU 1938:44 s. 237, Gärde m.fl., Nya rättegångsbalken, 1949, s. 212 och NJA 2009 s. 441). Till detta ska läggas att det av förarbetena framgår att det, vad gäller parts tidsspillan, ska vara fråga om ersättning för en parts ekonomiska uppoffringar (jfr a. bet. s. 238). Vidare måste ersättning för arbete och tidsspillan – som regleras i samma mening i lagtexten – rimligen behandlas på samma sätt. När en part är en fysisk person bör ersättning för arbete därför förutsätta att parten visar att den haft någon form av kostnad i anledning av det utförda arbetet. Det förhållandet att domstolar emellanåt har tillerkänt också fysiska personer ersättning för eget arbete utan att det har visats att detta föranlett några faktiska kostnader utgör inte skäl för en annan bedömning.

Bedömningen i detta fall

11. Det finns förutsättningar att i målet tillämpa 18 kap. rättegångsbalken (jfr p. 7). Vidare är CC enligt 18 kap. 5 § andra stycket skyldig att ersätta LH för hans rättegångskostnad i tingsrätten (jfr p. 8).

12. LH har begärt ersättning med 46 000 kr för eget arbete. Han har inte visat att det utförda arbetet har medfört någon kostnad för honom. Mot denna bakgrund föreligger inte någon rätt till ersättning för rättegångskostnad (se p. 10).

13. Hovrättens beslut ska därför fastställas.

Överröstade i denna del är vi i övrigt ense med majoriteten.
